

Factsheet akkerbouw

Gerben Jukema, David Verhoog en Mark Dolman

Inleiding

Deze factsheet geeft inzicht in de economische omvang, de internationale handel en de landbouwstructuur van de akkerbouw. Aansluitend op de inleiding worden figuren gepresenteerd over:

1. Toegevoegde waarde en werkgelegenheid akkerbouwcomplex
2. Handel in goederen uit de akkerbouw
3. Aantal bedrijven, bedrijfsomvang en areaal akkerbouw
4. Brutoproductiewaarde akkerbouw

De factsheet is opgesteld in opdracht van Rabobank Nederland. In totaal worden 15 agrarische sectoren behandeld. Waar het niet mogelijk was om tot de gevraagde detaillering naar sector te komen, is op basis van expertkennis en beschikbare informatie in de databron gekozen voor een indeling die daarbij zo goed mogelijk aansluit.

Bij het onderdeel economie gaat het erom inzicht te krijgen in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van het akkerbouwcomplex. Het complex omvat de primaire sector en de daarbij behorende verwerkende industrie. Ook de uitstralingseffecten naar andere onderdelen van de economie (toelevering en distributie) worden in het complex meegenomen.

Bij de handel gaat het erom zo goed mogelijk inzicht te geven in de handelspositie van Nederland en welk gedeelte van de handel bedreven wordt met onze buurlanden en in welke mate het hier gaat om primaire en secundaire landbouwgoederen (zie bijlage 1 voor nadere uitleg).

Definities

Toegevoegde waarde en werkgelegenheid akkerbouwcomplex

De agrarische sector - opgebouwd uit de sectoren landbouw, tuinbouw en visserij - is nauw verweven met andere delen van de economie. Enerzijds is agrarische productie nauwelijks mogelijk zonder toelevering van goederen en diensten zoals veevoer, kunstmest, energie, machines, stallen, kassen, veterinaire en zakelijke diensten; anderzijds vergen ruwe agrarische producten verwerking in de voedingsmiddelenindustrie, handel en distributie voordat ze op het bord van de consument terechtkomen. Het geheel van directe en indirecte activiteiten rond de agrarische sector kan als een samenhangende keten worden gezien, die vaak wordt aangeduid als het agrocomplex.

Het akkerbouwcomplex is samengesteld uit de primaire akkerbouwbedrijven, de aardappelverwerkende industrie, de spijsoliën-, vetten- en margarine-industrie, de meel- en zetmeelindustrie, de brood- en deegwarenindustrie, de suiker-, cacao-, koffie- en thee-industrie, de veevoerindustrie, de drankenindustrie en de tabaksindustrie. Verder vallen ook de toeleveranciers en de distributiebedrijven - voor het deel dat deze sectoren aan de primaire akkerbouwbedrijven of de verwerkende industrieën leveren - onder het akkerbouwcomplex.

Handelscijfers akkerbouw

Voor het onderdeel handel geeft deze factsheet inzicht in de totale export-, import- en handelsbalanswaarde, de belangrijkste handelslanden en verdeling in primaire en secundaire goederenhandel van de akkerbouw. Ook worden de belangrijkste handelsgoederen benoemd op basis van de eerste 4 digits in de GN-goederenindeling (zie bijlage 1).

De statistische registratie van de handel in goederen maakt gebruik van classificatiecodes per product. Het meest gedetailleerde niveau van vastlegging is in 8-digitcodes. Deze 8-digitcodes zijn in dit project gebruikt om de handelsgoederen in te delen naar de gewenste 16 agrarische sectoren. Er is hierbij een enge definitie gehanteerd. Er is namelijk uitsluitend gekeken naar handelsgoederen die de Nederlandse primaire sector zelf zou kunnen produceren, of naar handelsgoederen waarbij de Nederlandse primaire sector een belangrijke toeleverende functie heeft. In de statistiek van de goederenhandel is er geen eenduidige indeling te maken of de Nederlandse primaire schakel een bijdrage heeft en hoe groot deze is. Op basis van expert judgement is daarom per 8-digitcode een toedeling naar sector gemaakt. Om zo veel mogelijk inzicht te geven in de toegepaste indeling per sector, is per factsheet globaal beschreven welke 8-digitcodes of groepen onder deze sector vallen en welke buiten beschouwing zijn gelaten, omdat er een beperkte/geen betrokkenheid is van de primaire schakel in Nederland.

Om zo veel mogelijk inzicht te geven in de toegepaste indeling is hieronder globaal beschreven welke coderingen of groepen onder deze sector vallen. Een belangrijk uitgangspunt bij het alloceren naar sector is de teeltwijze/oorsprong van een bepaald product en niet bijvoorbeeld het gebruik van het goed. Hierdoor is bijvoorbeeld de handel in veevoer niet toegerekend aan de veehouderij, maar aan akkerbouw.

Deze sector is veruit de grootste als het gaat om toedeling van handelscodes in de landbouwgoederen handel. Deels komt dit omdat Nederland veel akkerbouwmatige gewassen teelt maar ook omdat er in veel akkerbouwachtige gewassen zijn. Een andere reden voor de grootte toedeling van codes is dat met deze primaire akkerbouwproducten ook een grote hoeveelheid verschillende producent gemaakt kunnen worden. Zo is de lijst met primaire producten maar ook die van de secundaire goederen lang. De primaire productengroep bestaat onder andere uit poot-zetmeel- of verse aardappelen, granen zoals tarwe, spelt, rogge, gerst, haver. Maar ook uien, mais (voor humane consumptie), suikerbieten, kool- en rapenzaad, zaaigoed en graszaden zijn onderdeel van de akkerbouw.

In het secundaire deel van de akkerbouw zijn de meel, mout en de zetmeel van bovengenoemde producten ingedeeld. Granen komen voor in heel veel verschillende verwerkte gedaanten voor; geplet, gesneden, gepareld, enkel gebroken, of in de vorm van pellets of als meel. Welke vorm het ook heeft het is hier in de secundaire goederen groep ingedeeld. Ook bijna alle producten die

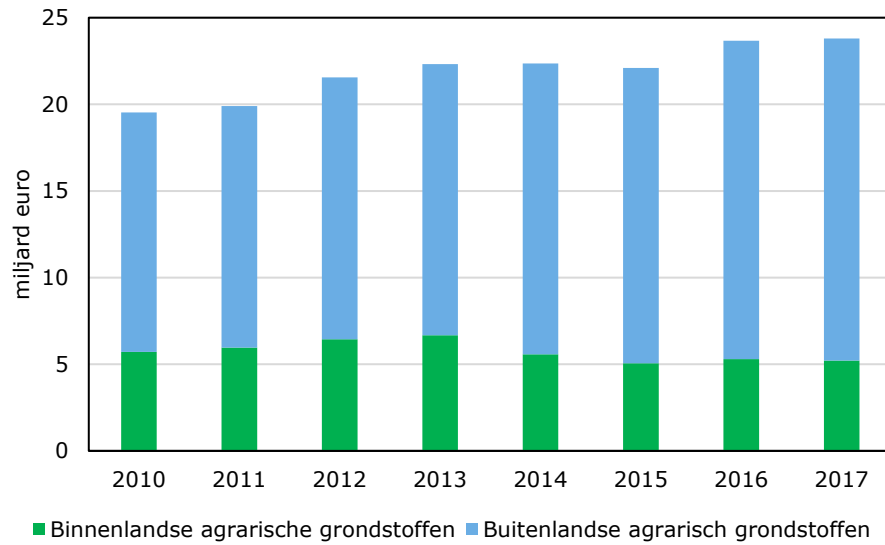
voortkomen uit de suikerindustrie zijn hier opgenomen. Hierbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld glucose of melasse. Ook allerlei ontbijt artikelen uit granen gemaakt, verwerkte aardappelen zoals friet vallen onder akkerbouw. Dranken, voor zover ze uit granen zijn gemaakt, zijn hier ook ingedeeld.

Typische 'niet-Nederlandse' handelsgoederen die in brede zin wel aan de akkerbouw zijn toe te rekenen zijn buiten beschouwing gelaten. Niet opgenomen in de enge definitie van de akkerbouw zijn allerlei vormen van rijst, hobbellen, koffie en thee. Ook sojabonen, grondnoten, zonnebloempitten en de meeste andere oliezaden zoals lijn-, sesam- en meloenzaad zijn niet in de akkerbouwsector opgenomen. Daarnaast zijn cacao en tabak uitgesloten. Verder zijn de meeste oliehoudende zaden of pitten in de vorm van olie niet meegenomen. Verder ontbreken hier alle chocoladeproducten zoals cacao poeder en chocoladepasta. Daarnaast zijn ook de sigaretten en tabak als secundair product niet aan de akkerbouw toegewezen. Verder uitgesloten zijn de perskoeken, en andere veevoer.

Landbouwstructuur informatie akkerbouw

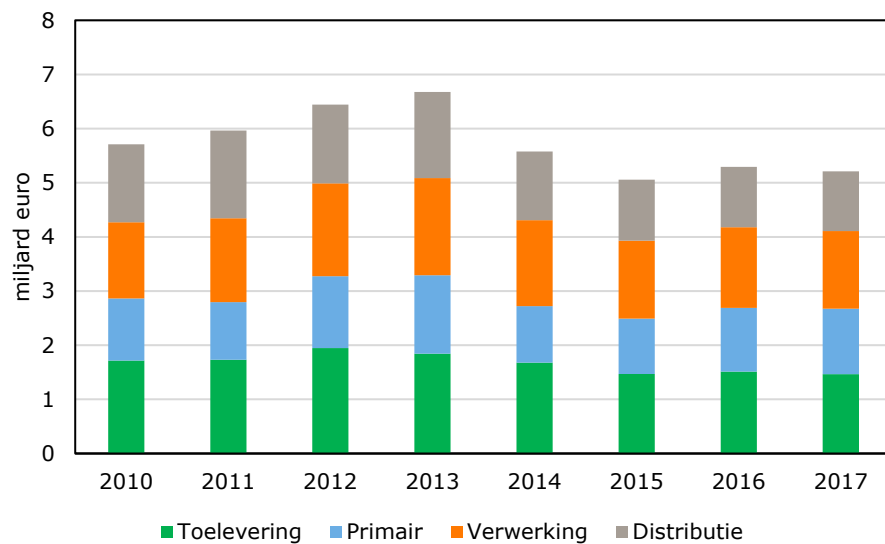
Om extra inzicht te geven in de omvang van de primaire sector, wordt inzicht gegeven in aantallen bedrijven, verdeling in areaal akkerbouw en de specialisatiegraad van de sector. Deze structuurgegevens zijn afkomstig van de CBS-landbouwtelling. Voor het jaar 2019 is de verdeling over grootteklasse getoond op basis van de standaardverdien capaciteit (SVC). De SVC is de vergoeding (in euro per bedrijf) voor de inzet van arbeid en kapitaal die een bedrijf op basis van standaarden gemiddeld in een jaar behaalt met de agrarische productie, los van wie de arbeid of het kapitaal heeft geleverd. In bijlage 1 is dit begrip en de klasseindeling nader toegelicht.

1. Toegevoegde waarde en werkgelegenheid akkerbouwcomplex

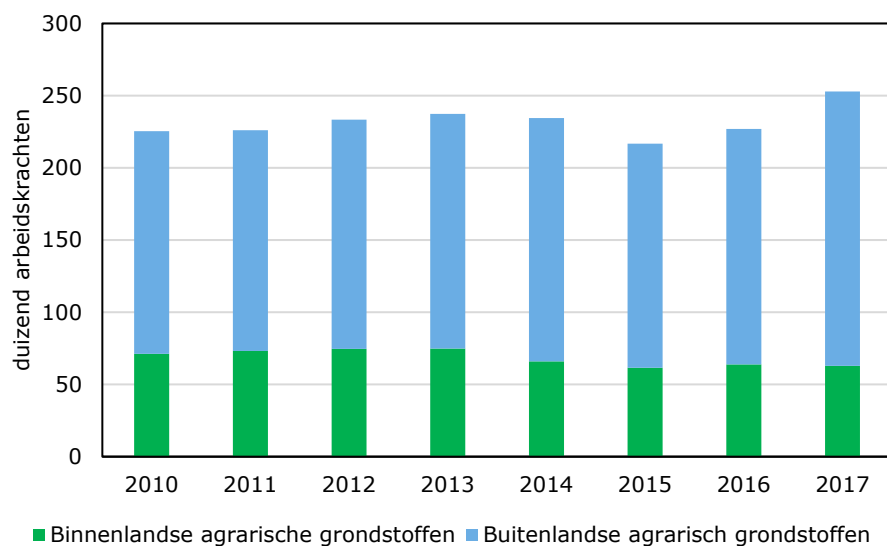
Figuur 1.1 Toegevoegde waarde akkerbouwcomplex

Bron: Wageningen Economic Research.

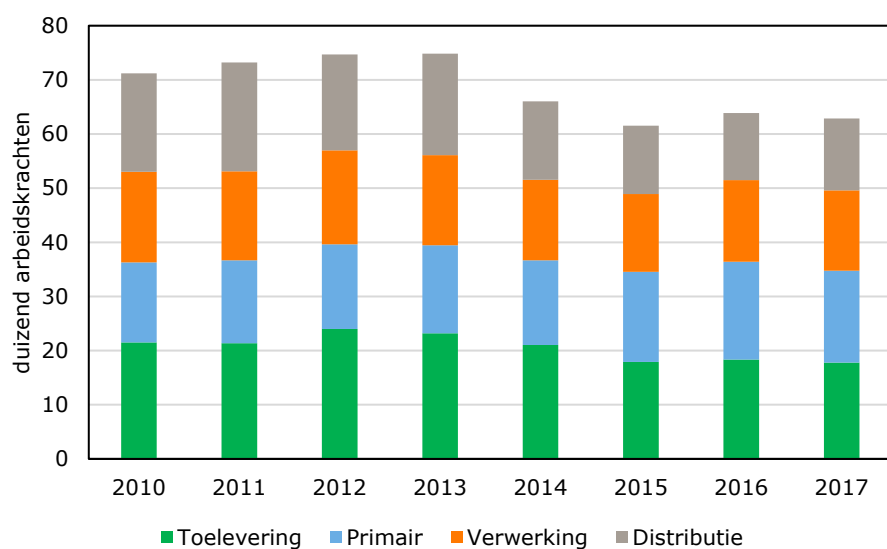
Figuur 1.2 Verdeling toegevoegde waarde binnenland naar ketenschakel voor het akkerbouwcomplex

Bron: Wageningen Economic Research.

Figuur 1.3 Werkgelegenheid akkerbouwcomplex

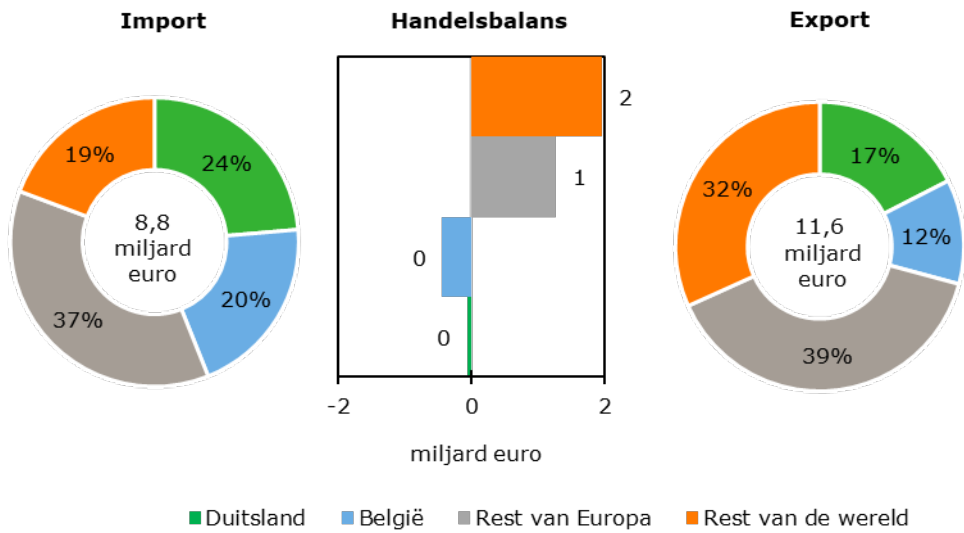
Bron: Wageningen Economic Research.

Figuur 1.4 Verdeling werkgelegenheid binnenland naar ketenschakel voor het akkerbouwcomplex

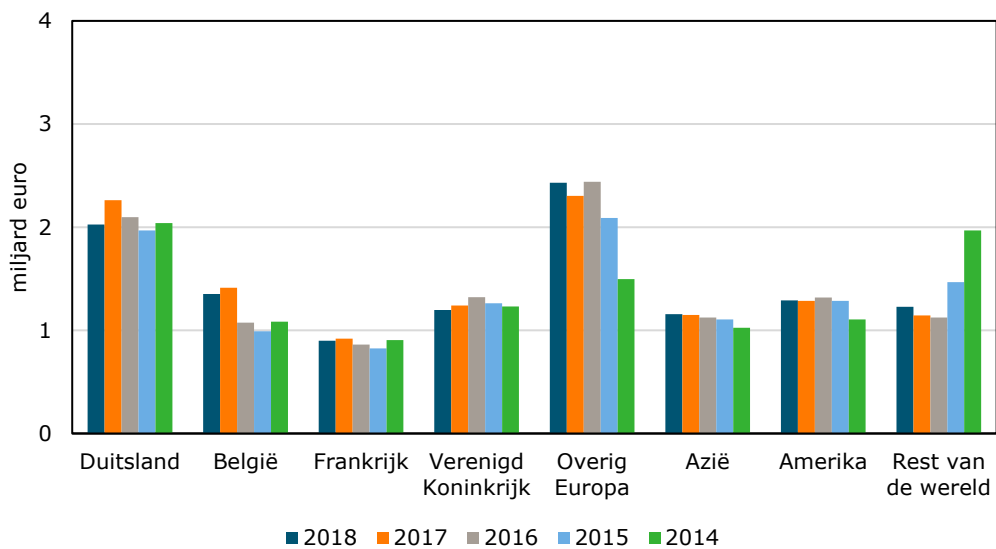
Bron: Wageningen Economic Research.

2. Handel in goederen uit de akkerbouw

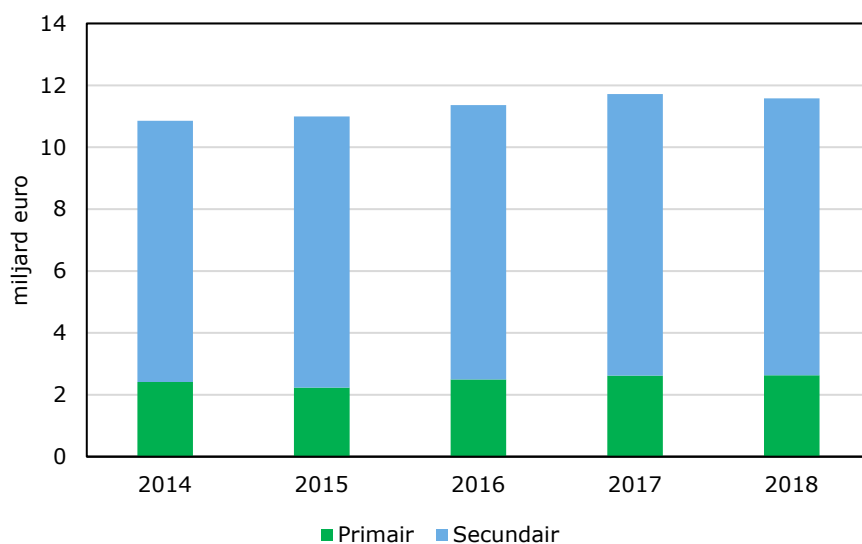
Figuur 2.1 Nederlandse handel in goederen uit de akkerbouw, 2018

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

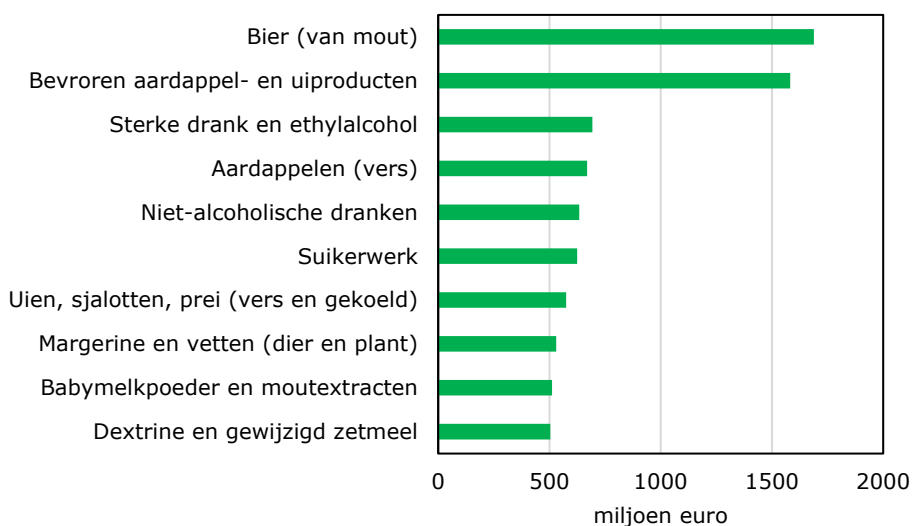
Figuur 2.2 Nederlandse export van goederen uit de akkerbouw naar bestemming

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

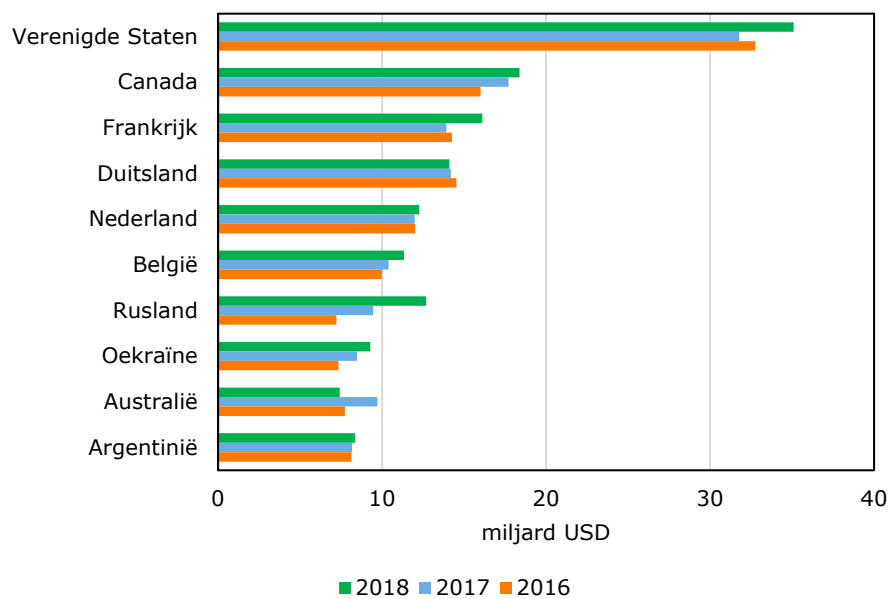
Figuur 2.3 Nederlandse export van goederen uit de akkerbouw naar type product

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Figuur 2.4 Belangrijkste goederen uit de akkerbouw bij de Nederlandse export, 2018

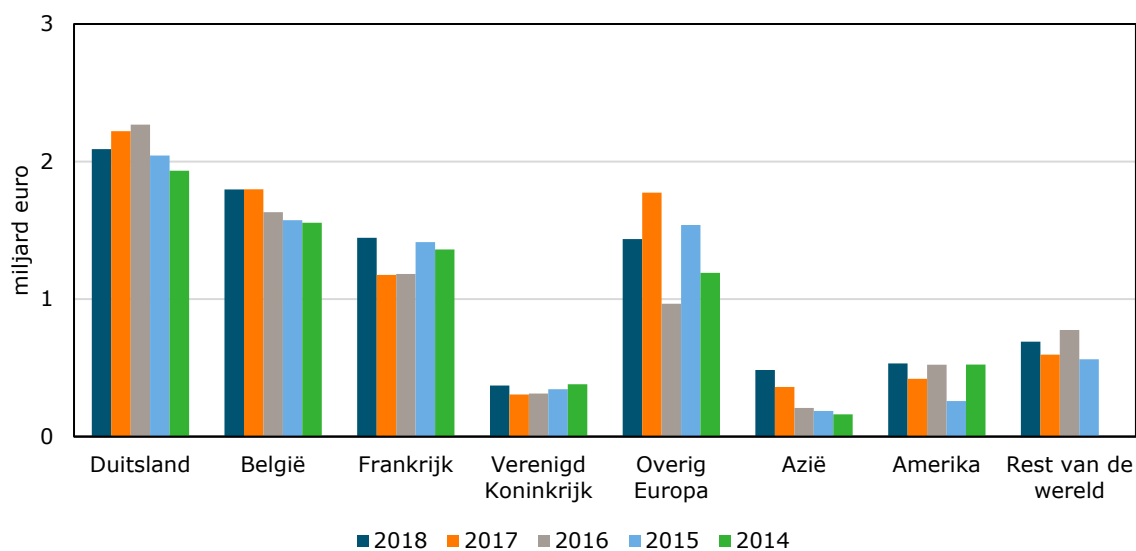
Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Figuur 2.5 Belangrijkste landen bij de wereldexport van goederen uit de akkerbouw, 2016-2018

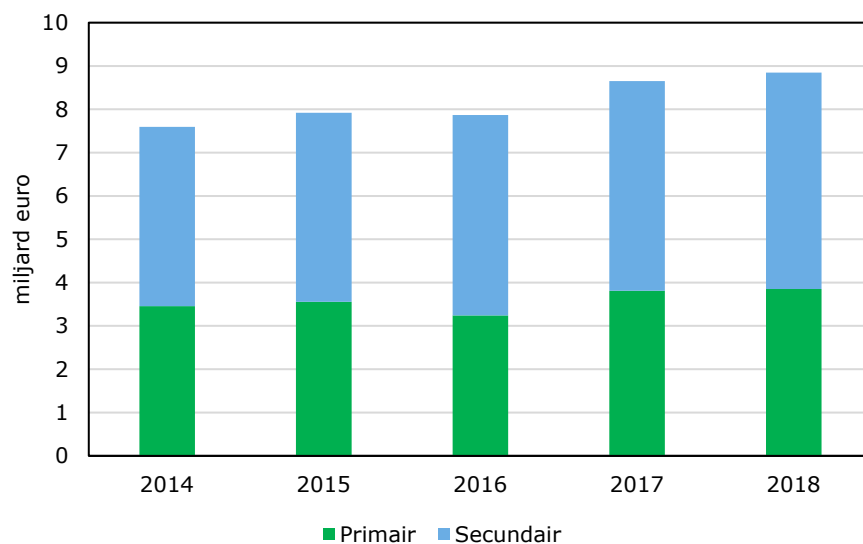
Bron: Comtrade, bewerking Wageningen Economic Research.

Voetnoot: Bij het CBS zijn de GN-codes tot op het 8-digitniveau verdeeld naar sector. Bij Comtrade-cijfers is dit niet mogelijk omdat deze zijn geaggregeerd tot een 6-digitniveau. De volgende codes zijn daarom niet meegenomen in de bovenstaande figuur: GN060120, GN071290, GN120991, GN120999, GN200899, GN210390, GN210690, GN220890, GN230990, GN151790, GN151800, GN220299.

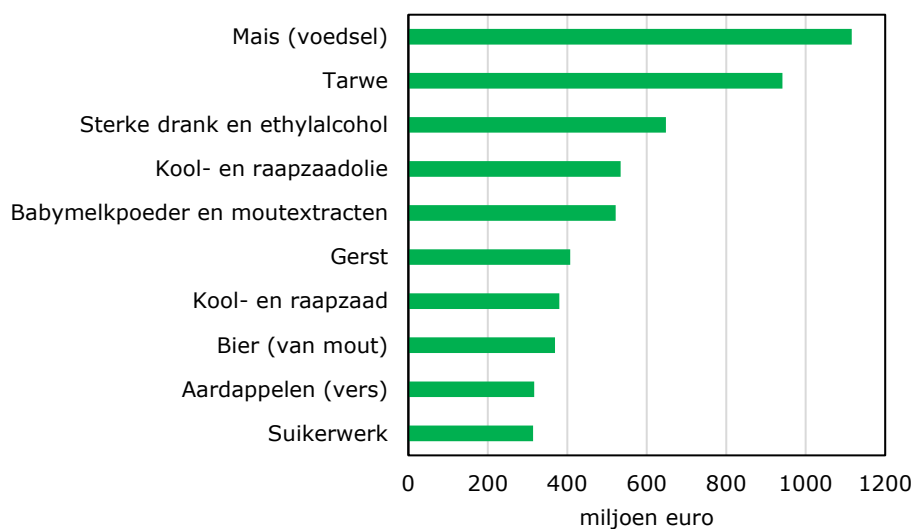
Figuur 2.6 Nederlandse import van goederen uit de akkerbouw naar herkomstregio

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

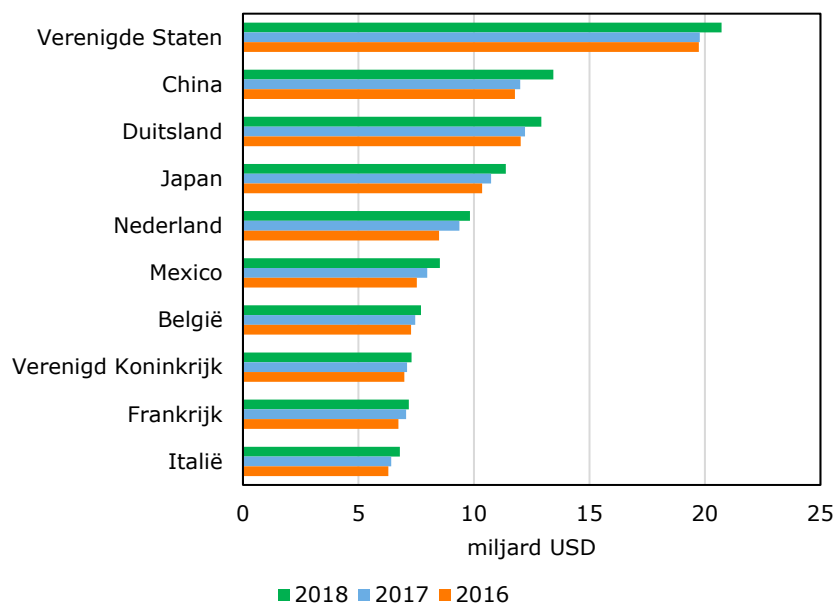
Figuur 2.7 Nederlandse import van goederen uit de akkerbouw naar type product

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Figuur 2.8 Belangrijkste goederen bij de Nederlandse import uit de akkerbouw, 2018

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

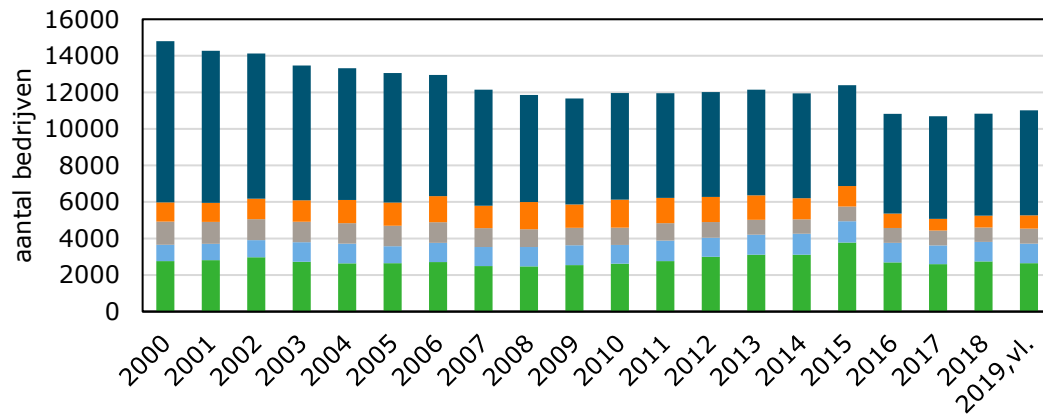

Figuur 2.9 Belangrijkste landen voor de wereldimport van goederen uit de akkerbouw, 2016-2018

Bron: Comtrade, bewerking Wageningen Economic Research.

Voetnoot: Bij het CBS zijn de GN-codes tot op het 8-digitniveau verdeeld naar sector. Bij Comtrade-cijfers is dit niet mogelijk omdat deze zijn geaggregeerd tot een 6-digitniveau. De volgende codes zijn daarom niet meegenomen in de bovenstaande figuur: GN060120, GN071290, GN120991, GN120999, GN200899, GN210390, GN210690, GN220890, GN230990, GN151790, GN151800, GN220299.

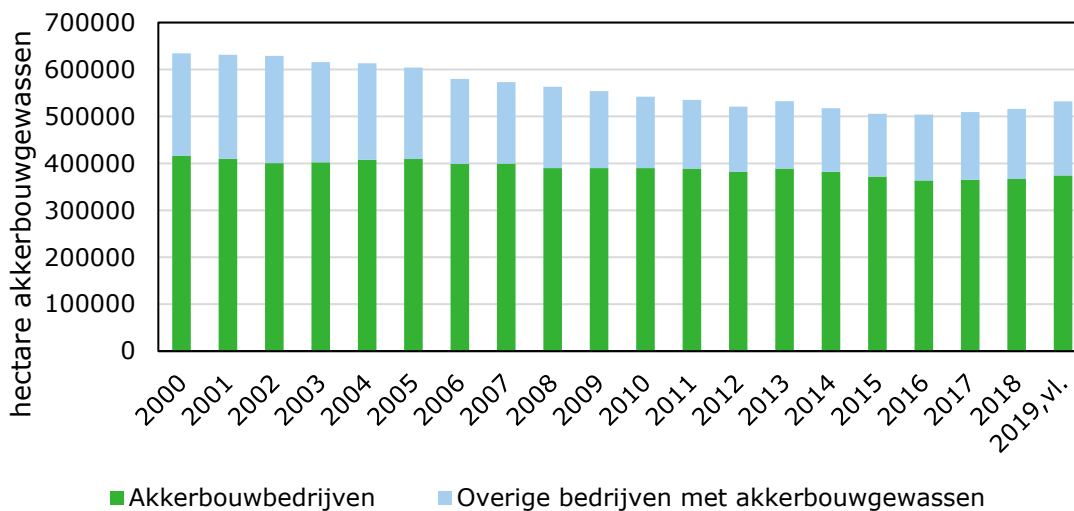
3. Aantal bedrijven, bedrijfsomvang en areaal akkerbouw

- Overige akkerbouwbedrijven
- Graan-, oliezaad- en eiwitgewasbedrijven
- Zetmeelaardappelbedrijven
- Akkerbouwgroentebedrijven
- Akkerbouwbedrijven vooral voedergewassen

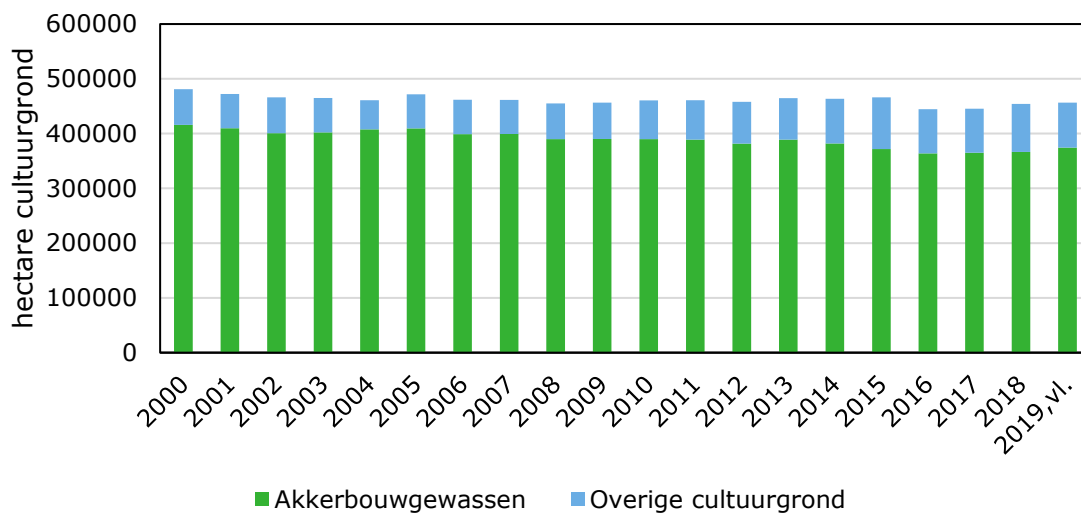
Figuur 3.1 Akkerbouwbedrijven naar bedrijfstype

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

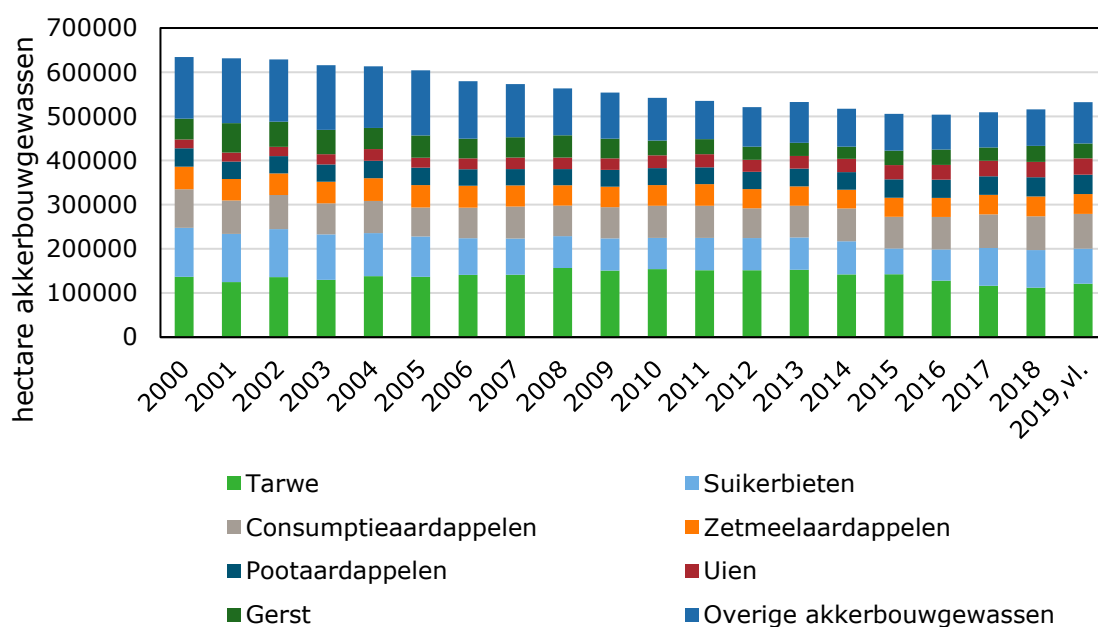
Figuur 3.2 Aantal akkerbouwbedrijven en overige bedrijven met akkerbouwgewassen

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

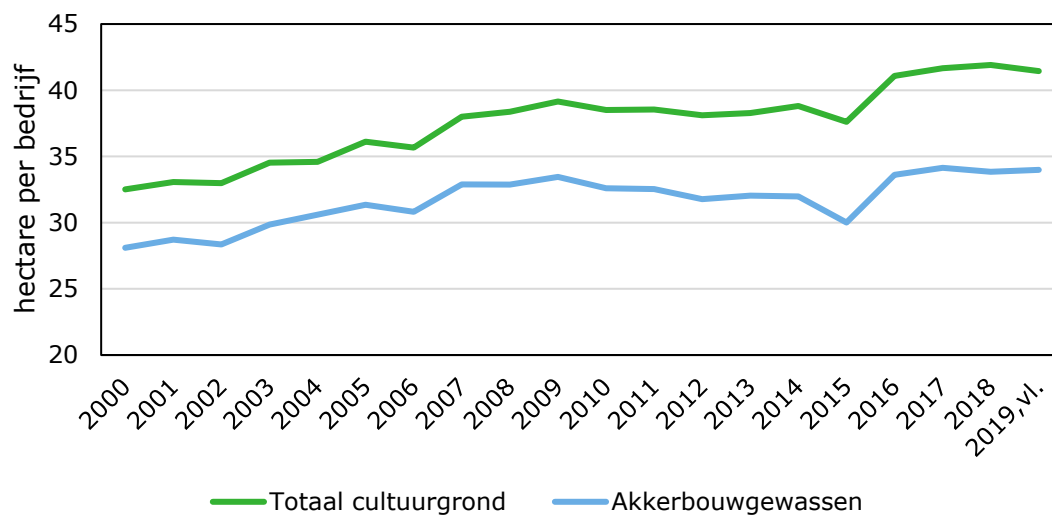
Figuur 3.3 Areaal akkerbouwgewassen en overige cultuurgrond op akkerbouwbedrijven

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

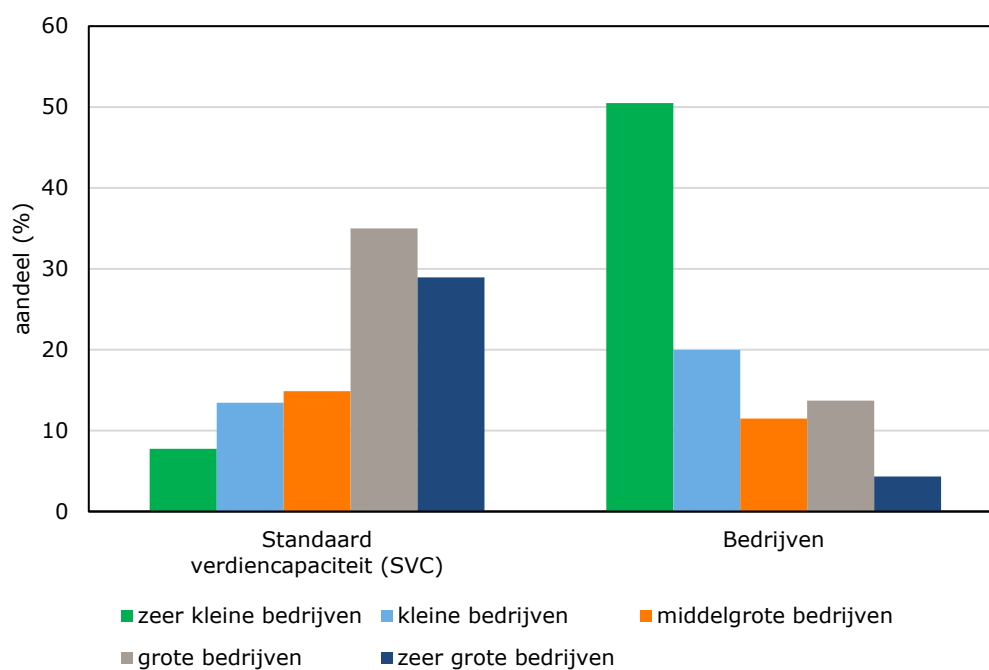
Figuur 3.4 Verdeling areaal akkerbouwgewassen naar gewas

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Figuur 3.5 Gemiddelde bedrijfsomvang op akkerbouwbedrijven

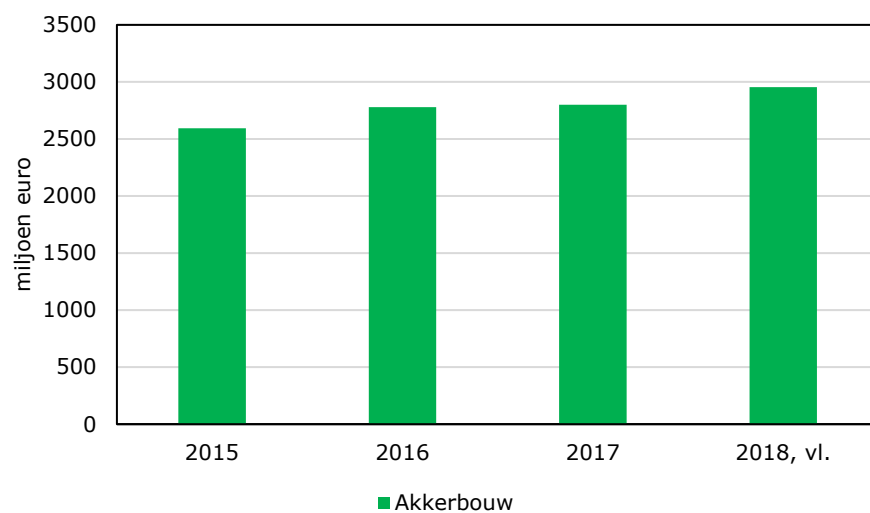
Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Figuur 3.6 Verdeling van het aantal akkerbouwbedrijven en de standaardverdien capaciteit naar grootteklasse

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

4. Brutoproduktiewaarde akkerbouw

Figuur 4.1 Brutoproduktiewaarde akkerbouw

Bron: CBS, bewerking Wageningen Economic Research.

Bijlage 1. Nadere toelichting goederenhandel

Bij de registratie van goederenhandel wordt gebruikgemaakt van classificatiecodes per product of productgroep. Het stelt deelnemende landen in staat verhandelde goederen op een gemeenschappelijke basis voor douanedoeleinden te classificeren. Binnen Europa wordt gebruikgemaakt van goederencodelijsten volgens de Gecombineerde Nomenclatuur (GN-codering). Deze codering bevat de goederenindeling die door de Europese Unie voor de statistieken van de Internationale Handel in Goederen wordt voorgeschreven. De GN is een 8-cijferige indeling. Op wereldniveau is de indeling beperkt tot een 6-cijferige code en dus onnauwkeuriger. De handelsgegevens worden verzameld door het CBS en die partij geeft op basis van de gewenste standaarden en definities de gegevens door aan Europa (Eurostat) en de VN (Comtrade) voor een juiste vergelijking met andere landen. Dit systeem van coderingen is in dit project de basis van de indeling naar de gewenste 15 Nederlandse sectoren. Er is hierbij een enge definitie gehanteerd. Er is namelijk uitsluitend gekeken naar handelsgoederen die de Nederlandse primaire sector zelf zou kunnen produceren, of naar handelsgoederen waarbij de Nederlandse primaire sector een belangrijke toeleverende functie heeft. In de statistiek van de goederenhandel is er geen eenduidige indeling te maken of de Nederlandse primaire schakel een bijdrage heeft en hoe groot deze is. Op basis van expert judgement is daarom per 8-digitcode een toedeling naar sector gemaakt. Om zo veel mogelijk inzicht te geven in de toegepaste indeling per sector, is per factsheet globaal beschreven welke 8-digitcodes of groepen onder deze sector vallen en welke buiten beschouwing zijn gelaten, omdat er een beperkte/geen betrokkenheid is van de primaire schakel in Nederland.

Belangrijk is dus om te erkennen dat de indeling volgens de GN-codering van producten volgens de GN-codering niet een-op-een te vertalen is naar één van de 15 sectoren in Nederland. Zo zijn er naast primaire (of onbewerkte producten) ook secundaire producten (bewerkte of samengestelde producten) waar soms ingrediënten zijn gebruikt uit meerdere sectoren. Een andere reden waarom goederen soms moeilijk naar sectoren zijn in te delen is dat in de lijst met agrarische producten ook goederen te vinden zijn die niet zelf in Nederland worden geproduceerd, maar wel worden verhandeld door Nederland. Een andere uitdaging is dat bepaalde goederen als grondstof binnenkomen en als ander product weer de grens overgaan. Tot slot is een beperking dat de beschrijvingen die bij de GN-codes worden gegeven soms niet voldoende uitleg geven over wat het product precies behelst. Om dergelijke producten te alloceren aan de gewenste 15 sectoren is daarom ook, ten dele, een arbitraire onderneming. Een uitgangspunt bij het alloceren naar sector is geweest dat de teeltwijze/oorsprong van een bepaald product de sectorindeling heeft bepaald en niet bijvoorbeeld het gebruik van het goed.

Bijlage 2. Nadere toelichting standaardverdiencapaciteit

De bedrijfsomvang van bedrijven wordt gemeten in euro Standaardverdiencapaciteit (SVC) in plaats van in euro Standaardopbrengst (SO). Met name over bedrijfstypen heen meet de SVC nauwkeuriger. Om de verschillende soorten agrarische bedrijven te kunnen vergelijken, kon tot 2010 de Nederlandse grootte-eenheid (nge) worden gebruikt. In 2010 is deze maat voor de economische omvang - saldo van opbrengsten en specifieke kosten van agrarische activiteiten - vervangen door de Standaardopbrengst (SO). Het nadeel van de SO is dat het een maatstaf is voor de omzet, die geen inzicht geeft in de beloning die resteert voor de agrarische activiteiten. Die beloning kan sterk verschillen tussen de sectoren: een akkerbouwer houdt bijvoorbeeld veel meer over van 100 euro opbrengsten dan een varkenshouder. Die akkerbouwer kan bijvoorbeeld met een opbrengst van 300.000 euro een inkomen halen waar een varkenshouder meer dan een miljoen euro aan opbrengsten voor nodig heeft. Daarom is naast de SO een nieuw Nederlands kengetal ontwikkeld, de Standaardverdiencapaciteit (SVC), die een maatstaf is voor de toegevoegde waarde.

De SVC is dus de vergoeding (in euro per bedrijf) voor de inzet van arbeid en kapitaal die een bedrijf op basis van standaarden gemiddeld in een jaar behaalt met de agrarische productie, los van wie de arbeid of het kapitaal heeft geleverd.

Binnen de SVC wordt gewerkt met een vijftal standaard grootteklassen.

1. < 25.000 euro: zeer kleine bedrijven. Deze bedrijven vragen voor de agrarische activiteit volgens de in gebruik zijnde standaarden een arbeidsinzet van maximaal 0,75 arbeidsjaareenheden (aje), tenzij de arbeid duidelijk minder efficiënt of tegen een lagere vergoeding dan gemiddeld wordt ingezet.
2. 25.000-60.000 euro: kleine bedrijven. Deze bedrijven vragen voor de agrarische activiteit volgens de in gebruik zijnde standaarden een arbeidsinzet van 0,75 tot maximaal 1,5 aje, afhankelijk van de mate van automatisering en de efficiëntie waarmee de arbeid kan worden ingezet.
3. 60.000-100.000 euro: middelgrote bedrijven. Deze bedrijven zijn van dusdanige omvang dat voor ongeveer 1,5 tot 2,5 aje een gemiddelde toegevoegde waarde kan worden gerealiseerd.
4. 100.000-250.000 euro: grote bedrijven. Deze bedrijven zijn van dusdanige omvang dat voor ongeveer 2,5 tot 5 aje een gemiddelde toegevoegde waarde kan worden gerealiseerd.
5. >= 250.000 euro: zeer grote bedrijven. Deze bedrijven kunnen aan meer dan 5 aje arbeid bieden tegen een gemiddelde vergoeding.

Informatie

Mark Dolman
T +31 (0)70 33 58 334
E mark.dolman@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

2020-018n